

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Олексій Гура,

член Національної асоціації адвокатів України,
помічник судді Вишого антикорупційного суду

ORCID: 0000-0003-0399-9625

DOI 10.32782/2306-9082/2023-50-8

УДК 343.1

Провокація злочину у справах про незаконне використання гуманітарної допомоги (стаття 201-2 КК): вигадки чи реальність?

Військова агресія російської федерації проти України стала тим викликом, який призвів до значних змін і консолідації як усього українського суспільства, так і численних прихильників нашої країни за її межами. Наслідком такої підтримки України в її боротьбі за незалежність і територіальну цілісність та внутрішньої консолідації громадського суспільства, стало створення потужного волонтерського руху, а у подальшому, удосконалення нормативно-правового поля, щодо надання, ввезення, отримання та розпорядження гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою, та кримінально-правової охорони відповідних суспільних відносин.

Разом із тим, велика кількість матеріальних благ, які потрапили до країни в якості гуманітарної допомоги,

або акумулювались в середині країни, для задоволення потреб війська та людей, постраждалих внаслідок збройної агресії росії, призвели до того, що на ці матеріальні цінності поклали око не чисті на руку ділки.

Указані обставини призвели до того, що Законом України № 2155-IX від 24.03.2022 р. Кримінальний кодекс України (далі – КК) доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Як це часто буває, запроваджена норма має свій «реверс» і «аверс». Багаточисельні правоохоронні органи звітують про затримання та оголошення підозр псевдоволонтерам, щодо розкрадання гуманітарної допомоги [1, 2]. У свою чергу, волонтери зазначають у ЗМІ, що правоохоронці направляють

до них провокаторів та чинять тиск на волонтерський рух [3, 4].

Як із точки зору правозастосовчої практики так і доктрини, уже ustalеним є підхід, коли сторона захисту в кримінальних провадженнях у таких категоріях справ як білокомірцеві злочини та злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, посилається на провокацію, здійснену правоохоронними органами.

Разом із тим, питання можливості здійснення правоохоронцями провокації злочину в справах про незаконне використання гуманітарної допомоги ще не отримало достатнього підґрунтя у судовій практиці та не було предметом теоретичного осмислення.

Питанням аналізу новел КК та КПК, що стали наслідком збройної агресії росії проти України присвячені роботи таких учених як М.С. Бондаренко, І.В. Гловюк, О.О. Дудоров, О.О. Кравчук, О.В. Кришевич, Р.О. Мовчан, Є.О. Письменський, М.І. Хавронюк та багатьох інших.

Разом із тим, сучасна доктрина містить достатньо велику кількість досліджень, що присвячені питанням провокації злочину. Зокрема, цієї тематики стосуються роботи таких учених як О.І. Альошина, І.В. Гловюк, О.О. Дудоров, О.М. Дроздов, Б.М. Мирко, М.А. Погорецький, М.А. Шепотько, С.О. Шульгін.

Величезна кількість ухвал в Єдиному державному реєстрі судових рішень (далі – ЄДРСР) про обрання запобіжних заходів у відношенні осіб, яким пред'явлено підозри за статтею 201-2 КК, а також ухвал про надання слідчими судьями дозволів на проведення слідчих дій у цій категорії справ (більше 1500 ухвал за період з 24.03.2022 по 09.06.2023 р.) опосередковано свідчать про те, що у провадженні правоохоронних органів перебуває значна кількість справ про незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної

допомоги. У сукупності із повідомленнями у ЗМІ про використання правоохоронцями такого забороненого методу розслідування як провокація, це приводить нас до необхідності дослідження питання, *чи можлива провокація у справах про незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги (ст. 201-2 КК)*, та потреби окреслити, свого роду, «предмет доказування» події провокації у зазначеній категорії справ. Це і є **метою** нашої статті.

Наведена мета обумовлює наукову новизну проведеного дослідження, його наукове й практичне значення.

Аналіз ЄДРСР на предмет вироків за ст. 201-2 КК, свідчить про те, що на час завершення цього дослідження (кінець червня 2023 р.) судами ухвалено 15 вироків у зазначеній категорії справ. Із них: у 10 вироків судами затверджено угоди про визнання винуватості, а в решті 5 обвинувачені визнали свою вину і судами на підставі ч. 3 ст. 349 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) не здійснювалось дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорювалися.

Таким чином, жоден із 15 вироків не містить відомостей про посилання обвинувачених чи їх захисників на провокацію злочину, вчинену правоохоронними органами й визнання будь-яких доказів недопустимими у зв'язку із цим.

Отже, нажалі, судовій оцінці поки не піддавалась сама концепція можливості провокації в зазначеному виді злочинів, що означає, що для віднаходження відповіді на поставлене в статті питання необхідно звернутись до аналізу нормативного матеріалу.

Положення чинного КПК не містять ані визначення поняття провокації, ані будь-яких інших норм, присвячених цьому інституту. Єдиною згадкою про провокацію у КПК є зміст ч. 3 та ч. 7 ст. 271 КПК.

Відповідно до ч. 3 ст. 271 КПК під час підготовки та проведення заходів із контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні [5].

Згідно із ч. 7 ст. 271 КПК прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину, крім відомостей, передбачених статтею 251 КПК, зобов'язаний, серед іншого, викласти обставини, які свідчать про відсутність під час негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину.

Таким чином, законодавець, хоча й не надає визначення провокації, проте здійснює посилання на цей термін, визначивши при цьому, дві характерні особливості провокації: 1) провокація не повинна мати місця під час підготовки та реалізації заходів із контролю за вчиненням злочину; 2) здобуті унаслідок здійснення провокації докази не можуть бути використані в кримінальному провадженні.

Як бачимо, перша із характерних ознак провокації окреслює сферу її можливого застосування – підготовка та реалізація контролю за вчиненням злочину, а друга, – визначає, що будь-які результати, отримані внаслідок провокації, не можуть бути використані в доказовому значенні.

Повертаючись до змісту ст. 201-2 КК, але не вдаючись до детального аналізу кваліфікації, зауважимо, що лише кримінальне правопорушення, визначене ч. 3 ст. 201-2 КК, передбачає санкцію у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 7 років, а отже,

відноситься до тяжких злочинів, що дає підстави для проведення негласних слідчих (розшукових) дій у такому провадженні.

Як зазначає Р.О. Мовчан у своєму дослідженні воєнних новел КК, ситуація за якої час учинення цього злочину «під час дії воєнного стану», яка визначена лише кваліфікуючою ознакою за частиною 3 статті 201-2 КК, а не криміноутворювальною, викликає подив, оскільки в початковому законопроекті, згодом ухваленому як Закон №2155-IX йшлося про запровадження кримінальної відповідальності за використання певних предметів саме і лише під час воєнного стану, вказівка на який містилась як у назві так і в диспозиції ч. 1 проектної ст. 201-2 КК [6, с. 133].

Таким чином, проводячи деякі проміжні висновки, підкреслимо, що кримінальне правопорушення, визначене ч. 3 ст. 201-2 КК (дії, зазначені в ч. 1, 2 ст. 201-2 КК, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану) відноситься до тяжких злочинів, що дає підстави для проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) у такому провадженні, в тому числі, контролю за вчиненням злочину, що завжди містить небезпеку можливості застосування провокації злочину. Ураховуючи запроваджений нині режим воєнного стану, фактично усі кримінальні правопорушення, пов'язані із незаконним використанням гуманітарної допомоги кваліфікуються за ч. 3 ст. 201-2 КК, а отже, у всіх можливий такий вид НСРД як контроль за вчиненням злочину і, як наслідок, провокація (якщо дії правоохоронних органів не будуть пасивними по суті).

Очевидно, що відсутність нормативно-правової дефініції «провокації злочину» у вітчизняному законодавстві змушує нас звернутись до інших джерел, а саме, до рішень міжнародних

судових установ та національної судової практики.

Аналіз судової практики Верховного Суду (далі – ВС) у справах де сторона захисту посилається на провокацію з боку правоохоронних органів, свідчить, що найчастіше такі посилання здійснюються у справах про білокомірцеві злочини (ст. 368, 369, 369-2 КК) та справах про незаконний обіг наркотиків (ст. 307, 309, 315 КК) [7].

Звернувшись до аналізу правових позицій ВС, можна стверджувати, що суд касаційної інстанції переважно використовує посилання на §55 рішення ЄСПЛ у справі «Ramanauskas v. Lithuania», яке також у подальшому було відтворене у §42 справи «Burak Hun v. Turkey» №17570/04 від 15.12.2009 р., §33 справи «Sepil v. Turkey» №17711/07 від 12.11.2013 р., §48 справи «Furcht v. Germany» № 54648/09 від 23.10.2014 р. та ін.

Відповідно до цього визначення, під провокацією ЄСПЛ розуміє випадки, коли задіяні посадові особи, які є або співробітниками органів безпеки, або особами, що діють за їх дорученням, не обмежують свої дії лише розслідуванням кримінальної справи по суті неявним способом, а впливають на суб'єкт з метою спровокувати його на скоєння злочину, який в іншому випадку не було би скоєно, задля того щоб зробити можливим виявлення злочину, тобто отримати докази та порушити кримінальну справу [8].

Як бачимо, характерними для провокації ознаками, що впливають безпосередньо із її визначення є:

1) це діяльність або безпосередньо працівників правоохоронних органів, або осіб, що діють за їх дорученням та під їх контролем;

2) це активна діяльність зазначених осіб, така, що виходить за межі пасивного спостереження за ходом розслідування і фіксуванням подій;

3) мета зазначених дій, – провокування (спонукання) особи вчинити злочин, який би вона не вчинила, якби не зазнала такого впливу, аби у подальшому зібрати докази такої протиправної діяльності та притягнути особу до кримінальної відповідальності.

Наведені вище ознаки провокації злочину, що містяться у самому визначенні цього терміну, використовуюваного ЄСПЛ, хоча й дають певне уявлення про те, які дії правоохоронців (та підконтрольних осіб) можна віднести до провокації, проте не повною мірою відображають її суть.

Задля повного та всебічного дослідження питання можливості провокації у злочині передбаченому ст. 201-2 КК нам видається доречним застосувати дворівневий порівняльно-правовий метод дослідження, порівнявши найбільш типові фабули із вироків за указаною статтею, наведені в ЄДРСР та окремі аспекти практики ЄСПЛ та ВС у справах, де сторона захисту посилається на провокацію.

I. Ознаки провокації у практиці ЄСПЛ (1-й рівень порівняння).

У практиці ЄСПЛ розроблено та широко застосовуються 2 критерії (тести) на провокацію, що мають обов'язково бути використані судом при отриманні заяви про провокацію злочину: 1) матеріальний (сутнісний) критерій, 2) процесуальний критерій.

Зміст зазначених критеріїв уперше окреслено ЄСПЛ у справі «Lagutin and Others v. Russia», №19678/07, 52340/08, 6228/09 від 24.04.2014 р., а потім доповнено та остаточно сформовано у справах Ramanauskas v. Lithuania (№2), №55146/14 від 20.02.2018 р.; «Matanović v. Croatia» № 2742/12 від 04.04.2017 р.; «Akbaev and others v. Germany» № 40495/15 та інші від 15.10.2020 р. Примітним є те, що усі зазначені справи стосуються або незаконного обігу наркотиків, або отримання неправомірної вигоди.

Узагальнено під **матеріальним (сутнісним) критерієм** розуміється обов'язок суду перевірити [9]:

Чи було б правопорушення скоєне без втручання правоохоронців, тобто, чи слідство було «по суті пасивним», що включає:

а) дослідження обставин та причин, що лежать в основі негласної операції, зокрема, чи існували об'єктивні підозри (що підтверджуються об'єктивними та перевіреними доказами) в тому, що обвинувачений брав участь у злочинній діяльності, був схильним до вчинення кримінального правопорушення, вчинив перші кроки для вчинення правопорушення, а саме правопорушення уже було розпочато на момент втручання правоохоронців (так звана «попередня злочинна діяльність»);

б) дослідження поведінки правоохоронних органів (правоохоронців та їх агентів), що здійснюють таємну операцію, зокрема, чи здійснювали вони такий вплив на обвинуваченого, щоб підбурити (спровокувати) до вчинення правопорушення. Аналіз поведінки включає будь-яку поведінку, яка можна трактувати як спонукання заявника, наприклад, взяти на себе ініціативу зв'язатися із обвинуваченим, повторити пропозицію, незважаючи на те, що отримало первинну відмову, наполегливі спонукання, обіцянка фінансової вигоди (значно більшої, ніж була б типова для цієї ситуації) або звернення до почуття співчуття заявника.

З огляду на оціночний характер такого терміну як «розслідування у переважно пасивний спосіб», в практиці ЄСПЛ, доречно згадати про окремі прояви не пасивної поведінки правоохоронців, що теж свідчать на користь провокації: 1) наявність прихованих власних мотивів у особи, залученої до конфіденційного співробітництва (наприклад – справа «Milinienė v. Lithuania»); 2) заявник є особою, що на постійній основі

співпрацює з правоохоронцями (так званий «штатний заявник»); 3) нерéalність (штучність) життєвої ситуації в яку було поміщено обвинуваченого, за відсутності будь-яких ознак попередньої злочинної діяльності обвинуваченого (наприклад, отримання хабаря за надання довідки про щеплення собаки, якої насправді не існувало – справа «Sandu and Others v. Moldova»); 4) подальше продовження здійснення контролю за вчиненням злочину, коли уже зафіксовано факт злочинних дій.

Під процесуальним критерієм, що сформовано ЄСПЛ у §125-128 справи «Matanović v. Croatia» №2742/12 від 04.04.2017 р., §121-124 «Akbay and others v. Germany» №40495/15 від 15.10.2020 та інші, розуміється обов'язок суду забезпечити розгляд заяви обвинуваченого про провокацію, що включає [9]:

а) можливість обвинуваченого зробити заяву про провокацію, яка буде в обов'язковому і першочерговому порядку розглянута судом у змагальній, ретельній, всеосяжній процедурі, що буде остаточною у питанні провокації;

б) забезпечення судом можливості для обвинуваченого мати доступ до усіх доказів, здобутих стороною обвинувачення, як проти нього так і на його користь (§62 справа «Bannikova v. Russia» №18757/06 від 04.11.2010 р.) [10];

в) гарантування того, що розгляд заяви про провокацію є суттєвим способом захисту, тобто, у випадку встановлення судом провокації, суд виключить будь-які докази, отримані шляхом провокації, або застосує процедуру, що призводить до подібних наслідків.

Аналізуючи наведені критерії, зауважимо, що предметом нашого інтересу є саме «матеріальний критерій провокації», оскільки саме він містить ознаки, характерні для інституту провокації. Щодо процесуального критерія, нам видається

достатнім констатувати, що суд може його застосувати під час судового розгляду обвинувального акта в справах за ст. 201-2 КК.

II. Ознаки провокації у практиці ККС ВС (2-й рівень порівняння).

Посилаючись на релевантну практику ЄСПЛ, ВС уже неодноразово у своїх постановках окреслював свого роду «предмет доказування» провокації, що є проєкцією досвіду ЄСПЛ на українську правозастосовчу реальність.

Наприклад, у постанові від 12.05.2021 р. по справі № 750/10362/17 ВС зазначив, що апеляційному суду належало перевірити:

– чи існували об'єктивні підозри в тому, що обвинувачені були причетними до злочинної діяльності або схильними до вчинення кримінального правопорушення;

– у який момент була залучена особа до конфіденційного співробітництва: до першої зустрічі з посадовцями (що може свідчити про провокацію) або після того, як посадові особи висунули їй вимоги щодо отримання неправомірної вигоди;

– хто був ініціатором зустрічей – першої та подальших;

– чи носили дії органів правопорядку пасивний характер, коли відповідні працівники правоохоронних органів або особи, які діяли за їхніми вказівками, з метою встановлення злочину, тобто отримання доказів протиправної діяльності, впливали на суб'єкта, схилиючи його до вчинення злочину, який в іншому випадку не був би вчинений;

– чи була особа, яка залучена до конфіденційного співробітництва, залежною від правоохоронних органів.

Як бачимо, із наведеного переліку питань, ВС взято за основу матеріальний (сутнісний) критерій провокації сформований ЄСПЛ, та розділено його на декілька докладних питань, сукупність відповідей на які дасть

повну картину того, чи мала місце провокація у справі.

Повертаючись до порівняння наведених вище критеріїв, сформованих практикою ЄСПЛ та ВС із реальними фактичними обставинами справ про незаконне використання гуманітарної допомоги, звернемось до аналізу вироків у ЄДРСР.

Аналізуючи наведені у ЄДРСР вирокі за статтею 201-2 КК зауважимо, що незважаючи на різноманіття форм учинення злочину, указаних у тексті статті, умовно можна виділити 2 найбільш типові фабули:

1) В період дії воєнного стану обвинувачений, маючи злочинний умисел, направлений на продаж гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, ввозить на митну територію України транспортні засоби (далі – ТЗ) в якості гуманітарної допомоги для потреб військових частин, а у подальшому, здійснює не передачу ТЗ військовій частині, а його продаж третім особам, отримавши при цьому грошові кошти в якості прибутку у великому розмірі [11, 12];

2) В період воєнного стану від української чи іноземної благодійної організації на територію України на адресу благодійного фонду в Україні була ввезена гуманітарна допомога у вигляді майна (як правило або засоби гігієни чи продовольчі товари, як допомога цивільному населенню, або спорядження для збройних сил). Обвинувачений, будучи волонтером (або навіть керівником) зазначеного фонду, отримав вказану гуманітарну допомогу задля подальшої передачі для потреб Збройних Сил України та осіб, які постраждали від збройної агресії російської федерації, в умовах введеного указом Президента України воєнного стану. У подальшому, з отриманої гуманітарної допомоги обвинувачений умисно, з корисливих спонукань у порушення вимог статей 3, 12 Закону України «Про

гуманітарну допомогу» продав частину з отриманих матеріальних цінностей за певну суму грошових коштів, отримавши прибуток у великому розмірі, після чого був викритий працівниками правоохоронних органів [13, 14].

Спроектували ознаки провокації, виділені нами із визначення провокації, матеріального (сутнісного тесту) на провокацію, предмету доказування провокації», визначеного в практиці ВС, на типові фабули судових справи за статтею 201-2 КК, маємо поставити перед собою ряд гіпотетичних контрольних питань:

1) Чи може бути третьою особою, яка звернулась з пропозицією про продаж гуманітарної допомоги до особи, що ввезла ТЗ, як гуманітарну допомогу або яка мала у своєму розпорядженні гуманітарну допомогу, **працівник правоохоронного органу або агент** (особа, що не є працівником, проте є підконтрольною та діє за вказівкою правоохоронців)?

2) Чи може така третя особа бути ініціатором першої зустрічі із обвинуваченим, а також першою висловити свою ініціативу щодо продажу гуманітарної допомоги, за умови відсутності у правоохоронців інформації (підтвердженої об'єктивними доказами) щодо причетності обвинуваченого до злочинної діяльності або схильності до вчинення кримінального правопорушення?

3) Чи можуть зазначені в першому пункті особи діяти з метою спровокувати (підбурити) обвинуваченого, що ввіз ТЗ чи має у своєму розпорядженні інші види гуманітарної допомоги, розпорядитись ними не відповідно до його початкової мети (передача ТЗ чи іншого майна, яке визначено як гуманітарна допомога на потреби Збройних Сил України чи осіб, що постраждали внаслідок збройної агресії росії), а продати гуманітарну допомогу з метою отримання прибутку?

4) Чи можуть правоохоронці, що переслідують ціль, визначену у попередньому пункті, **вдаватись до виходу за межі пасивної поведінки** (застосовуючи умовляння, незважаючи на відмови здійснити такий продаж гуманітарної допомоги, апелювання до почуттів (жалю, провини і т.д.), пропонування ціни за гуманітарну допомогу, що є вищими за ринкову вартість такого майна)?

5) Чи можуть мати місце у справах за ст. 201-2 КК окремі прояви надмірно активної поведінки правоохоронців, що теж свідчать на користь провокації (приховані мотиви заявника; заявник є «штатним заявником; нереальність (штучність) життєвої ситуації, в яку було поміщено обвинуваченого, за відсутності будь-яких ознак попередньої злочинної діяльності; подальше продовження операції під прикриттям, коли уже зафіксовано факт злочинних дій)?

Відповіді на зазначені питання є однозначно позитивними. А це означає, що при розгляді кримінального провадження за ст. 201-2 КК, у випадку здійснення стороною захисту заяви про провокацію злочину, на суд покладається обов'язок здійснити перевірку такої заяви, виходячи як із ознак матеріального критерію провокації. Базою для його застосування може стати наведений вище перелік питань, що по суті і містить ознаки провокації у справах за ст. 201-2 КК. Ураховуючи зміст процесуального критерія, визначеного ЄСПЛ у справах про незаконний обіг наркотиків і неправомірну вигоду (наведені у статті вище), констатуємо, що відсутні будь-які кримінально-процесуальні заборони чи складнощі із застосуванням процесуального критерія до справ про незаконне використання гуманітарної допомоги, а отже, він застосовується аналогічним чином, та включає належний розгляд заяви про провокацію, забезпечення сторони

захисту права на відкриття усіх доказів та права на перехресний допит свідків, а також, застосування наслідків установлення судом провокації у вигляді виключення доказів, отриманих унаслідок провокації [15].

Таким чином, провокація злочину правоохоронними органами у справах про незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги можлива не тільки виходячи із міркувань про наявність формально-юридичного складу провокації, який визначений у прецедентній практиці ЄСПЛ та деталізований у практиці ВС, але і виходячи із екстраполяції цього складу на фактичні обставини кримінальних проваджень, наведені в ЄДРСР у вироках за ст. 201-2 КК.

У цілому, для провокації у такій категорії справ можуть бути

характерні ті ж самі риси, що і для справ про незаконний обіг наркотиків та білокомірцевих злочинів, а отже, у справах за ст. 201-2 КК на досудовому розслідуванні на прокурора покладено обов'язок контролю за слідчими органами, з метою недопущення провокації, а під час судового розгляду, доведення відсутності провокації перед судом. Суд же, в свою чергу, у випадку надходження від сторони захисту заяви про провокацію, має сприяти стороні захисту в отриманні доказів, що можуть свідчити про провокацію, та зобов'язаний застосовуючи матеріальний і процесуальний критерії, ретельно та всеохоплююче розглянути таку заяву, а у випадку встановлення провокації – виключити із процесу доказування докази, що здобуті із її використанням.

Список використаних джерел

1. «Розкрадання гуманітарної допомоги на Буковині – повідомлено про підозру депутатці міськради та її чоловіку». Матеріали веб-сайту Чернівецької обласної прокуратури. URL: https://chnr.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=314042&fp=350&s=print
2. «Продаж гуманітарної допомоги - викрито добровольця тероборони». Матеріали веб-сайту Офісу Генерального Прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/prodaz-gumanitarnoyi-dopomogi-vikrito-dobrovolcya-teroboroni>
3. «Кримінальні справи проти волонтерів або в чому «радість» для правоохоронців». URL: https://tvoemisto.tv/blogs/kryminalni_spravy_protvy_volonteriv_abo_v_chomu_radist_dlya_pravoohorontsiv_137195.html
4. Гуманітарна допомога ЗСУ і підозри волонтерам: що відбувається насправді?. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/volontery-dopomoha-humanitarkaviyna/32011853.html>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Голос України. від 19.05.2012. №90-91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення 20.05.2023 р.).
6. Мовчан Р.О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми. Монографія // Київ. Норма права. 2022. С. 243.
7. Гура О.П. Заборона провокації злочину: практика Верховного Суду. Частина 1. Провокація в «білокомірцевих злочинах». URL: <https://bit.ly/3dtixod>
8. Case of «Ramanauskas v. Lithuania». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-84935>. (дата звернення 15.05.2023 р.).
9. Гура О.П. Заборона провокації злочину: європейський погляд (ТОП-20 Рішень ЄСПЛ, цитованих в ЄДРСР). URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/zaborona-provokatsiyi-zlochynu-yevropejskyj-poglyad-top-20-rishen-yespl-tsytovanyh-v-yedrsr>
10. Case of «Bannikova v. Russia» №18757/06 від 04.11.2010 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101589>

11. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 26.08.2022 р. по справі №727/7077/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/106095780>

12. Вирок Хмельницького районного суду Вінницької області від 04.05.2023 р. по справі №149/706/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/110631030>

13. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 23.12.2022 р. по справі №947/18460/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/108028403>

14. Вирок Перечинського районного суду Закарпатської області від 10.02.2023 р. по справі №304/190/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/108933264>.

15. Гура О.П. Можливість провокації злочину в справах про незаконне використання гуманітарної допомоги (ст. 201-2 КК). Україна–ЄС: питання гармонізації кримінального та кримінального процесуального законодавства: матеріали круглого столу (22 червня 2023 р.) / упор. І.В. Гловюк, Н.Р. Лашук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2023. с. 18-21.

Гура О. П. Провокація злочину у справах про незаконне використання гуманітарної допомоги (стаття 201-2 КК): вигадки чи реальність?

Стаття присвячена дослідженню провокації у такій новій категорії справ, як незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Стаття 201-2 є новелою Кримінального кодексу України.

Українське законодавство не містить ні визначення провокації ні її ознак. За відсутності терміну «провокації злочину», у дослідженні використано доктринальні тлумачення та прецедентну практику Європейського суду з прав людини та Верховного Суду.

Метою дослідження є відповідь на питання: «чи можлива провокація злочину у справах за ст. 201-2 КК?»

Основним методом дослідження є порівняльно правовий метод.

В якості точки відліку взято визначення провокації, наведене у практиці ЄСПЛ в справах про незаконний обіг наркотиків та білокомірцевих злочинах.

З практики ЄСПЛ запозичено поняття, провокації, наведене, наприклад у п. 55 справи «Ramanauskas v. Lithuania». Використано також такі базові поняття як «матеріальний тест» та «процесуальний тест» на провокацію.

Також у ході дослідження проаналізовано масив вироків щодо незаконного використання гуманітарної допомоги, наявних в Єдиному державному реєстрі судових рішень. На підставі аналізу згаданих вироків, виокремлено найбільш типові фабули у цій категорії справ.

У дослідженні здійснена проєкція ознак провокації злочину у справах про незаконний обіг наркотиків та білокомірцевих злочинах на найбільш поширені ситуації із справ про незаконне використання гуманітарної допомоги, наявних у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

На підставі отриманих результатів, зроблено список контрольних запитань, які має поставити перед собою суд аби констатувати провокацію у злочинах, передбачених ст. 201-2 КК.

Ряд обов'язків щодо провокації покладено на сторону обвинувачення. Зокрема, прокурор зобов'язаний контролювати хід та результати таємної операції (НСРД) щодо недопущення провокації. Також, до компетенції прокурора віднесено доведення відсутності провокації під час судового розгляду.

Загальним висновком дослідження є те, що провокація можлива у справах про незаконне використання гуманітарної допомоги. У зв'язку із чим на суд покладається обов'язок перевірити заяву про провокацію, яка зроблена стороною захисту згідно із застосуванням матеріального і процесуального тестів на провокацію.

Ключові слова: провокація злочину, заборона провокації, практика ЄСПЛ, незаконне використання гуманітарної допомоги, військові злочини.

Hura O. Incitement to committing a crime in cases of illegal use of humanitarian aid (Art 201-2 Criminal Code of Ukraine): fiction or reality?

The article deals with the study in a new category of cases illegal use of humanitarian aid, charitable donations and free aid. The Art. 201-2 Criminal Code of Ukraine is a novelty in an Ukrainian law.

There is no legal definition of the term «incitement» or its signs in the law of Ukraine. Doctrinal interpretations and case-law of the European Court of Human Rights (ECtHR) as well as the Supreme Court used in the article due to lack of the legal term.

Current research presents an attempt to consider the possibility of incitement to crime in cases under Art. 201-2 of the Criminal Code of Ukraine.

The main method of scientific studies is the comparative legal method.

The term of “incitement” given in ECtHR case-law on drug trafficking and white-collar crimes is used as a starting point of this research. The very concept of incitement, given, for example, in paragraph 55 of the case “Ramanauskas v. Lithuania” is taken from the ECtHR case-law. Basic terms including “substantive test of incitement” and «procedural test of incitement» are also used in research.

A number of judgements on illegal use of humanitarian aid available in the Unified State Register of Court Decisions are under consideration of this study. The most typical cases in this category were singled out based on the analysis of the above judgements.

The investigation performs the projection of the signs of incitement a crime in cases of drug trafficking and white-collar crime onto the most common situations in cases of illegal use of humanitarian aid available in the Unified State Register of Court Decisions.

A list of control questions was made, which the court face to establish provocation in the crimes under Art. 201-2 of the Criminal Code based of the obtained results.

A number of responsibilities regarding of incitement are assigned to the prosecution. Accordingly, the prosecutor is obliged to monitor the progress and results of the secret operation (NSRD) to prevent of incitement. Also, it is within the competence of the prosecutor to prove the absence of incitement during the trial.

The main conclusion of the study lies in the possibility of the incitement to such crime as illegal use of humanitarian aid humanitarian aid. In this regard, the court is obliged to verify the statement of incitement made by the defence in accordance with the application of substantive and procedural tests of incitement.

Key words: incitement to crime, prohibition of incitement, ECtHR case-law, misuse and misappropriation of humanitarian aid, illegal use of humanitarian aid, war crimes.